

Ad kowmunyň we Ubar şäheriniň tapylşy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Ad kowmunyň we Ubar şäheriniň tapylşy AD KOWMUNYŇ VE UBAR ŞÄHERINIŇ TAPYLŞY

Geçen asyryň togsanynjy ýyllarynyň başynda dünýäniň populýar gazetleri iňňän gymmatly taryhy açyş barada «Ajaýyp arap şäheri tapylady», «Legendar arap şäheri tapylady», «Çölleriň Atlantidasy Ubar» ady bilen birgiden makalalary çap etdi. Bu arheologiki tapyndynyň hasam özüneçekiji tarapy – adynyň öň Gurhanda agzalýandygydy. Şol wagta çenli Gurhanda diňe ady agzalýan Ad kowmunyň bary-ýogy rowaýatdan ybaratdygyny we onuň galyndylaryny hiç mahalam tapyp bolmajakdygyny öňe sürýän birnäçe kişi bu täze tapyndynyň garşysynda doňup galdylar.

Ad kowmunyň ýaşan Ubar şäheriniň galyndylary Omanyň kenarýaka sebitlerine golaý ýerden tapylady. Kuranda agzalýan bu şäheri arheolog, arapşynas, dokumental filmleri alyp baryjy Nikolas Knapp tapdy. Knapp arap taryhy boýunça geçiren barlag işleriniň dowamynda juda täsin kitabyň üstünden bardy. Bu kitap iňlis alymy Bertram Tomasyň ýazan «Arabia Felix» kitabydy. Arabia Felix rimlileriň Arap ýarymadasynyň günortasynda we häzir Ýemen bilen Omanyň öz içine alýan ýere dakan adydy. Bu ýere grekler «Eudaimon Arabia», orta asyrlardaky arap danalary bolsa «Al-Yaman as-Saida» adyny beripdir.

Bu atlaryň barsy «Bagty gelen araplar» diýen manyny berýär. Eýsem bular ýaly atlandyrmany bermegiň sebäbi nämekä?

Ubarda geçirilen gazuw-agtaryş işlerinde Kuranda aýdylşy ýaly şekilde birnäçe sungat eserleri we medeni ýadygärlikler tapylady. Munuň sebäbi bu sebitiň strategiki taýdan möhümligindedi. Sebit Hindistan bilen Demirgazyk Arabystanyň özara burç söwdasynyň merkezi bolup durýardy. Şeýle-de, sebitde ýaşaýan kowumlar frankicense diýlen seýrek bitýän

ösümligi ösdürüp yetiştirýärdiler we satýardylar. Gadymy jemgyýetler tarapyndan içgin gyzyklanylan bu ösümlük dini dabaralarda tütedilipdir. Şol wagtlar bu ösümligiň gymmaty altyna barabar bolupdyr.

Kitabynda bularyň barsyndan söz açýan iňlis ylmy barlagçysy B.Tomas ady agzalan «bagty gelen» kowumlar hakda giňişleýin gürrüň berýär we bularyň guran şäherlerinden biriniň yzyny tapandygyny aýdýar. Aýdylýan şäher beduinleriň Ubar diýip atlandyrylan ýeridi.

Sebitde geçirilen ylmy-barlag ekspedisiýalaryndan birinde beduinler alyma köne ýodalaryň birini görkezipdirler we bu ýodanyň Ubar şäherine barýan ýoldugyny aýdypdyrlar. Gynansak-da, munuň bilen gyzyklanyp başlan B.Tomas barlag işlerini geçirip gutarmanka aradan çykypdyr.

B.Tomasyň ýazgylaryny öwrenen Knapp hem kitapda ady agzalýan ýitig şäheriň barlygyna ynanyndyr. Ol wagt ýitirmezden Ubarda gazuw-agtaryş işlerine başlapdyr.

Klapp Ubaryň bolandygyny subut etmek üçin iki aýry usula ýüzlenipdir. Ilki beduinleriň (çarwa araplar) aýdýan ýodalaryny arçapdyr. Şeýle-de, ol NASA ýüz tutup, kosmosdan sebitiň suratlaryny alyp bermegi haýyş etdi. Uzaga çeken haýyşdan soň NASA-nyň ýolbaşçylaryny sebitiň suratlaryny alyp bermäge razy etdi.

Klapp has soňra ABŞ-nyň Kaliforniýa ştatynyň Huntington kitaphanasynda tapylan köne ýazgylary we kartalary öwrenip başlady. Onuň maksady sebitiň kartasyny tapmakdy. Gysga wagtlyk barlagdan soň müsür-grek geografigi Klawdiý Ptolomeýiň b.e.öňki 200-nji ýylda çyzan kartasyny tapýaram. Kartada sebitde ýerleşen bir gadymy şäheriň ýeri we bu şähere barýan ýollaryň çyzgysy çyzylan eken. Kosmosdan düşürilen suratlar bilen Ad kowmunyň ýaşan ýerleri gutarnykly anyklandy. Fotosuratda söwda ýollarynyň kesişýän çatrygynda Ubar şäheri belgilenipdir. Ubary gazuw-agtaryş işleri geçirilmänkä diňe kosmosdan saýgaryp bolýan eken.

Geçirilen gazuw-agtaryş işleriniň dowamynda 12 metr çuňlukdaky çägäniň astyndan altyndan gurulan şäher ýüze çykdy.

NASA-nyň fotosuratlarynda ýerden şeýle seredeniňde göze

ilmeýän, emma asmandan bir bitewi görnüşde görüp bolýan käbir ýol yzlaryny seljerip bolýardy. Suratlary elindäki köne kartalar bilen deňeşdirip öwrenen Klapp ahyrynda garaşan netijesini gazandy. Gadymy kartada görkezilen ýollar bilen kosmosdan düşürilen suratlardaky ýollar biri-biri bilen doly gabatlaşýardy. Ýollaryň gutarýan ýerinde bolsa gadymky şäheriň bardygy çaklanan giňişlik meýdan bardy.

Ahyrynda beduinleriň dilinden düşmän gelyän ertekipisint hekaýatlaryň legendar şäheriniň ýerleşýän ýeri doly anyklandy. Haýal etmezden gazuw-agtaryş işlerine başlandy we ürgün çägeleriň astynda gadymy şäheriň galyndylary çykmaga başlady. Şol sebäpli hem bu ýitig şähere «Çölleriň Atlantidasy Ubar» ady berildi. Eýsem bu gadymy şäheriň Kuranda ady tutulýan Ad kowmunyň ýaşan şäheridigini subut edýän zatlar nämekä? Harabalyklar ýüze çykyp başlan badyna bu ýykyk şäheriň Kuranda aýdylýan Ad kowmunyň şäheridigi bilnipdi. Şeýle-de, gazuw-agtaryş işlerinde orta çykarylan sütünleriň arasynda Kuranda bardygy nygtalan uzyn sütünlerem bardy. Gazuw-agtaryş işlerine gatnaşan topardan doktor Zarins hem bu şäheri beýleki archeologiki tapyndylardan tapawutlandyrýan zadyň beýik sütünlerdigini we aýdatynam bu şäheriň Kuranda ýaňzydylan Ad kowmunyň şäheri Eremdigi aýdýardy.

«Ad (kowmy) barada aýdanda bolsa, doňduryjy (ýakyp-ýandyryjy) ýelde heläk boldular. (Alla) ony ýedi gije-sekiz gündizläp kowmuň kökünü kesip taşlan bela edip, arakesmesiz ýagdaýda üstlerine musallat etdi. Özem şol kowmuň ol ýerde göýä içi köwlen hurma töňňeleri ýaly dik arkan ýere ýykylandygyny görersiň. Şindi olardan üýtgemän hemişelik galan ýeke zada gözüň ilýärmí?»

[«Hakka»(69)/6-8]

«Rebbiň Ad (kowmuna) näme edendigini görmediňmi? Ýa-da «Beýik sütünleriň» eýesi Ereme? Özem şäherleriň içinde oňa taý geljegi ýokdy.»

[«Fejr»(89)/6-8]

• Çeşmeler:

- 1) Thomas H. Maugh II, «Ubar, Fabled Lost City, Found by La Team», The Los Angeles Times, 05.02.1992.
- 2) Kamal Salibi, A History of Arabia, Caravan Books, 1980.
- 3) Bertram Thomas, Arabia Felix: Across the «Empty Quarter» of Arabia, New York, 1932.
- 4) Charles Crabb, «Frankincense», Discover, ýanwar 1993.

Anons: Indiki makala «Ady-Erem we hadramiler» Taryhy makalalar